

УДК 378.1. – 026.15

DOI:

Юлія Колісник-Гуменюк, кандидат педагогічних наук старший викладач кафедри загальнотехнічних дисциплін і охорони праці відокремленого структурного підрозділу “Львівський навчально-науковий центр професійно-технічної освіти” Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, м. Київ

ПЕДАГОГІЧНА ТВОРЧІСТЬ – ЯК ПОШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ВИКЛАДАЧА

У статті розглянуто професійну творчість фахівця як цілісний процес його особистісного та професійного становлення, який забезпечує самореалізацію в навчально-пізнавальній і виховній діяльності. Досліджено як рівень розвитку творчого потенціалу майбутнього фахівця позначається на його професійній діяльності, на життєдіяльності, на самореалізації як засобі власного утвердження через самовираження та саморозвиток.

Викладачі професійно-художніх дисциплін – це окрема категорія працівників освіти, предметом діяльності яких є розвиток художньо-естетичної культури молоді засобами різних видів і жанрів мистецтва, вони покликані бути носіями індивідуального стилю діяльності та мати досвід його формування, прагнути до продуктивної педагогічної взаємодії як до способу особистісної самореалізації всіх учасників педагогічного процесу.

Ключові слова: вища освіта; фахівець; художня освіта; художній профіль; педагогічна творчість; творчість.

Лит. 5.

Yuliya Kolisnyk-Humenyuk, Ph.D. (Pedagogy), Senior Lecturer of the General Technical Disciplines and Labor Protection Department of Separate Structural Unit “Lviv Educational and Scientific Center of Vocational Education” Mykhaylo Drahomanov National Pedagogical University

PEDAGOGICAL CREATIVITY – AS A RESEARCHING ACTIVITY OF THE TEACHER

Education at the beginning of the XXI century needs the educators of a new formation that have a general, artistic and aesthetic-professional culture, pedagogical skills, critical and consistent professional-pedagogical thinking, free from stereotypes. A teacher must perform his professional duties not formally, but creatively, and his lack of preparation is an obstacle to the way of humanizing the training and preparation of a harmonious person.

Undoubtedly, the most important component of the formation, development and self-development of a teacher is his vocational and pedagogical education. All parts of the process of preparation in the pedagogical university are interdependent and have one general purpose: the education of a fully developed personality of the future teacher, characterized by a humanistic worldview, high morality and creative activity. While studying at higher educational institution, there is self-determination of personality that begins at the school with the awareness of the need to prepare for the choice of profession and continues through pre-professional, profile education. In the institution of higher education, the student acquires specific ideas related to the professional and personal future. Passing the stage of accumulation of professional (subject) as well as psychological and pedagogical knowledge, the stage of self-evaluation, the future teacher passes to the self-education of professionally significant qualities, the acquisition of labor experience, the adoption of a conscious decision on personal choice of the profession, ensuring the optimal combination of their interests and opportunities with the needs of the labor market and the market for educational services.

The article considers the professional work of a specialist as a holistic process of his personal and professional formation, which ensures self-realization in educational, cognitive and educational activities. The article investigated that the level of development of creative potential of a future specialist affects his professional activity, life, self-realization as a means of self-assertion through self-expression and self-development.

Keywords: higher education; a specialist; art education; artistic profile; pedagogical creativity; art.

Постановка проблеми. Сучасний викладач – це творча особистість із високим ступенем розвиненості мотивів, характерологічних особливостей і творчих умінь, що сприяють успішній творчій педагогічній діяльності, яка внаслідок професійної підготовки та самовдосконалення набуває знань,

умінь і навичок педагогічної праці, оволодіває уміннями формування творчої особистості студента у навчально-виховному процесі. У процесі педагогічної взаємодії творчі елементи проявляються в різноманітних ситуаціях, але важливим є те, що творчість викладача транслюється у творчість студентів. Знання, які

отримують студенти: вміння мислити та відчувати, естетичний смак, зорова пам'ять, об'ємно-просторове, цілісне бачення, логічне мислення, – потрібне майбутнім викладачам професійно-художніх дисциплін для збагачення особистої естетичної культури, підвищення рівня інтелекту, гармонійного відчуття світу.

Заклади вищої освіти України нині змінюють модель освітнього процесу, переходячи від адаптаційної та репродуктивної до критичної і творчої освіти, що передбачає навчати здатності приймати рішення, обирати механізми формування методичних навичок, мотиваційно-позитивного ставлення до майбутньої професії, навичок творчої самореалізації та адаптації, професійного самовизначення, забезпечення студентів досвідом творчої діяльності. Якість освіти залежить від результату процесуальної сторони освіти – сукупності компетентностей випускників, які надають їм здатність адаптуватися до соціального й економічного середовища, задовольнити власні потреби.

Педагогіка та освіта має орієнтуватись на розвиток необхідних професійних компетентностей, які складають основу системи педагогічних, психологічних, предметних знань і професійних умінь поведінкових установок, професійних якостей та ін.; сприяти перетворенню особистості студента в педагога-професіонала, здатного вирішувати поставлені завдання, пов'язані з навчанням і вихованням; удосконалювати професійно-педагогічну підготовку майбутніх фахівців, формуючи й розвиваючи в них сучасне наукове мислення та педагогічну майстерність здійснювати пошук нових, більш ефективних шляхів організації навчально-виховного процесу у ЗВО; здійснити перегляд структури і змісту підготовки студентів.

Освіта потребує педагогів нової формації, які володіють загальною, художньо-естетичною і професійною культурою, критичним і послідовним професійно-педагогічним мисленням, вільним від штамів і стереотипів.

Мета статті є аналіз педагогічних підходів щодо розуміння специфіки, а також визначення поняття “педагогічна творчість”, її соціально-значущих характеристик.

Дану проблему досліджували: А.М. Алексюк, Г.М. Бугайцева, І.А. Зязюн, О.М. Іонова, Л.Т. Левчук., В.А. Качкан, Г.В. Калмиков, Л.Л. Коба, В.О. Коваленко, І.О. Кучинська, П.Г. Лузан, В.М. Манько, В.Ф. Орлов, В.О. Радкевич, С.О. Сисоева, І.В. Соколова, О.В. Сухомлинська, Л.Т. Ніколаєнко, Л.В. Нестерова, М.Д. Ярмаченко.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Сучасна освіта перебуває в пошуку педагогічних технологій, методів, форм і засобів, які допоможуть при формуванні кваліфікованого фахівця-професіонала, й сприятимуть розвитку творчої особистості, розвитку талантів, розумових і фізичних здібностей, формування моральних якостей громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу і підвищення освітнього рівня народу.

Закон України “Про вищу освіту” проголошує метою освіти всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, формування особистості шляхом патріотичного, правового, екологічного виховання, утвердження в учасників освітнього процесу моральних цінностей, соціальної активності, громадянської позиції та відповідальності; збереження та примноження моральних, культурних, наукових цінностей і досягнень суспільства. Зобов'язує науково-педагогічних працівників вищого навчального закладу постійно підвищувати професійний рівень, педагогічну майстерність, наукову кваліфікацію; забезпечувати викладання на високому науково-теоретичному і методичному рівні; розвивати в осіб, які навчаються у вищих навчальних закладах, самостійність, ініціативу, творчі здібності.

Педагогічна творчість – це, передусім, пошукова діяльність викладача, у процесі якої, на основі усвідомленого розуміння своєї ролі в суспільстві, безперервного самовдосконалення та саморозвитку власної особистості, він забезпечує оптимальну організацію навчально-виховного процесу, з метою формування творчої особистості студента.

І. Зязюн вважав, що педагогічна творчість створює та поєднує дії нормативні й евристичні. Для неї характерна відносна самостійність творчого вибору методичних дій, прийомів у рамках загальних, визнаних принципів. Творча педагогічна індивідуальність завжди опосередкована особистісними якостями педагога, а вища характеристика педагога виявляється в його творчій неповторності [2, 5].

За висловом В. Леві, найважливішою якістю викладача як творчої особистості є високий рівень емпатії, і чим вищою є здатність педагога до співпереживання, співтворчості, тим вище його професійно творчі результати [3, 35]. Характеризуючи різноманіття творчих проявів викладача, В. Леві стверджує, що викладач, залежно від ситуації, має бути спостерігачем, контролером, наставником, дослідником, товаришем, критиком. Серед основних якостей

творчого викладача вчений виокремлює: наявність інтересу до своєї діяльності; підвищена увага до студентів; тонку спостережливість стосовно педагогічних процесів; здатність орієнтуватися в педагогічних ситуаціях; швидко перебудуватися, при цьому виявляючи тактовність, кмітливість, артистизм, що дозволяють використовувати багатство жестів та інтонації, бути непервершеним розповідачем, імітатором і досконало володіти власною мімікою.

Саме тому професійну творчість фахівця потрібно розглядати, як цілісний процес його особистісного та професійного становлення, який забезпечує самореалізацію в навчально-пізнавальній і виховній діяльності. Рівень розвитку творчого потенціалу майбутнього фахівця позначається не лише на його професійній діяльності, а й загалом на життєдіяльності, на самореалізації як засобі власного утвердження через самовираження та саморозвиток.

Викладачі професійно-художніх дисциплін – це окрема категорія працівників освіти, предметом діяльності яких є розвиток художньо-естетичної культури молоді засобами різних видів і жанрів мистецтва [4, 3], вони покликані бути носіями індивідуального стилю діяльності та мати досвід його формування, прагнути до продуктивної педагогічної взаємодії як до способу особистісної самореалізації всіх учасників педагогічного процесу.

Викладач професійно-художніх дисциплін, на нашу думку, – це творча, багатосторонньо розвинена особистість, що володіє науковими знаннями, ремеслами, знає мови, розуміється в різних видах мистецтва. Це педагог, який прагне постійного розвитку, набуття нових мистецьких вражень, розширення художньо-естетичного тезаурусу, збагачення емоційно-почуттєвої сфери, удосконалення педагогічної майстерності, намагається здійснювати художньо-педагогічну й освітню діяльність на найвищому рівні. Усвідомлені викладачем естетичні потреби викликають у нього інтерес до естетичного в житті, стають стимулом його художньо-педагогічної діяльності. “Якщо фізичний світ підпорядкований закону руху, то світ духовний щонайменше підпорядкований закону інтересу”, – зауважував К. Гельвецій [1, 186]. Різнобічні інтереси у процесі розвитку естетичного та педагогічного досвіду майбутнього викладача є рушійними чинниками, що зумовлюються його ставленнями до творчості, молоді, навчально-виховного процесу.

Системна підготовка викладачів із різних царин художньо-естетичної діяльності відображає низку

особливостей художньо-педагогічної освіти. Генеза художньо-педагогічної освіти свідчить, що проблема підготовки викладачів професійно-художніх дисциплін перебуває в діалектичній залежності від історичних особливостей розвитку суспільства, необхідності формування в певний період естетичної культури, як однієї з складових професійної підготовки викладача. Ці аспекти відображені, зокрема, в Концепції професійно-художньої освіти.

Щоб відповідати сучасним вимогам, усім педагогічним працівникам потрібно: мати інтерес до предмету та процесу викладання; володіти теорією та методикою з фундаментальних дисциплін і предметів психолого-педагогічного циклу; володіти мистецтвом і методами спілкування з учнями, студентами; вміти аналізувати і вносити корективи у власну роботу; постійно вдосконалюватись і запозичувати кращий педагогічний досвід.

Натомість підготовленість педагога професійно-художньої школи, як стверджує В. Радкевич, виявляється у володінні сучасним змістом професійно-художньої освіти і засобами розв'язання професійних (типових і нестандартних) завдань, а також сформованістю готовності виховувати в майбутніх фахівців здатність до творчої, продуктивної діяльності. Цю готовність науковець визначає як стійку характеристику педагога-художника, синтез його професійно важливих якостей і властивостей у процесі професійно-педагогічної діяльності [5, 3].

Викладачі професійно-художніх дисциплін, мають вміти передати свій досвід наступному поколінню, розширюючи власні знання, удосконалюючи методичну майстерність і художньо-естетичну компетентність. Якість діяльності викладача залежить від багатьох чинників: він повинен мати відповідний рівень професійних знань, вміти передавати ці знання, вміти мотивувати студента навчатися, співпрацювати, використовувати новітні технічні засоби, педагогічні й інформаційні технології навчання та виховання. Новітні засоби навчання, що розглядатимуться нижче, сприяють творчому розвитку особистості, вирішують питання формування у студентів високого рівня практичних умінь, професійної компетентності та методичної готовності (готовності поповнювати знання), що вимагає від педагога розумінням специфіки природи творчості, сутності та структури творчого потенціалу особистості.

Кожен викладач має володіти цілісною системою знань зі свого предмета (спеціалізації), постійно оновлювати ці знання, займаючись

самоосвітою (читання літератури з фаху; слідування за теле- та радіопередачами і новинами; робота з електронними банками інформації, передусім в Інтернеті). В іншому випадку, в час, коли студенти також мають доступ до різноманітних інформаційних джерел, викладач не матиме авторитету в учнів (студентів) через свою низьку обізнаність. До цього треба готувати майбутніх педагогів ще під час навчання.

Враховуючи, що сучасний стан української освітньої системи досить низький, порівняно із законодавчим і матеріальним забезпеченням освіти в розвинених країнах, невід'ємною частиною реформування освіти нашої держави є вивчення та застосування зарубіжного досвіду шляхом компаративістичних науково-педагогічних досліджень. Зокрема, розвитку теорії художньої освіти, безперечно, сприятиме творче використання зарубіжного досвіду підготовки викладачів професійно-художніх дисциплін в країнах з найбільш розвинутими освітніми системами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гельвецій К.А. Сочинения: в 2-х томах. Серия: Философское наследие. Т. 1 / ред. Х.Н. Момджян. Москва, 1974. 647 с.
2. Зязюн І. Теоретико-методологічні проблеми професійно-художньої освіти / Професійно-художня освіта України: Зб. наук. праць / Редкол.: І.А. Зязюн, В.О. Радкевич, Р.Т. Шмагалю та ін. Київ; Черкаси, 2003. Вип. II. С. 5–15.
3. Леви В. Искусство быть собой. Москва. С. 34 – 56.
4. Орлов В.Ф. Теоретичні та методичні засади професійного становлення майбутніх учителів мистецьких дисциплін: автореф. дис. ... д-ра пед. наук : (13.00.04). Київ, 2004. 45 с.

5. Радкевич В.О. Сучасні проблеми підготовки педагога професійно-художньої школи. Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова. Проблеми трудової та професійної підготовки. Серія 13 : 36. наук. пр. / Г.Є. Гребенюк, В.К. Сидоренко та ін. Київ ; Ялта : 2010. С. 110–121.

REFERENCES

1. Gelveciy, K.A. (1974). *Sochinieniya: v 2 tomakh. Seriya: Pfilosofskoye naslyediye. T. 1* [Works: in 2-x volumes. Series: Philosophical Heritage. V. 1.]. (Ed.). Kh.N. Momdzhian. Moscow, 647 p. [in Russian].
2. Zyaziun, I. (2003). *Teoretyko-metodolohichni problem profesiyno-khudozhnioyi osvity* [Theoretically-methodological problems of vocationally-artistic education]. Professionally-artistic education of Ukraine: collection of scientific papers. (Ed.). I.A. Zyaziun, V.O. Radkevych, R.T. Shmahalo and others. Kyiv. Issue II. pp. 5–15. [in Ukrainian].
3. Levi, V. *Isskustvo byt' soboy* [Art of being yourself]. Moscow, pp. 34–56. [in Russian].
4. Orlov, V.F. (2004). *Teoretychni ta metodychni zasady profesiynoho stanovlennya maybutnikh uchyteliv mystetskykh dystsyplin* [Theoretical and methodological basics of professional development of future arts disciplines' teachers]. *Extended abstract of Doctor's thesis*. Kyiv, 45 p. [in Ukrainian].
5. Radkevych, V.O. (2010). *Suchasni problemy pidhotovky pedagoga profesiynno-khudozhnioyi shkoly* [Contemporary problems of training the teacher of professionally-artistic school]. *Scientific Journal of the M.P. Drahomanov National Pedagogical University. Problems of labour and vocational training. Series 13: Collection of scientific papers*. H.Ye. Hrebenuk, V.K. Sydorenko and others. Kyiv; Yalta. pp. 110–121. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 24.06.2019

“Хоча праця і насолода різні за своєю природою, все ж між ними є якийсь природний зв'язок”.

*Тит Лівій
римський історик*

“Наші знання суть зерна наших творінь”.

*Жорж-Луї Леклерк де Бюффон
французький натураліст, письменник*

“Ми повинні думати про те, що ми вкладаємо в душу людини... Вірте в талант і сили кожного учня”.

*Василь Сухомлинський
український педагог, публіцист, письменник, поет*

